

Raadsinformatiebrief¹

Onderwerp Programma Ondernijning
Portefeuillehouder J. Hamming
B&W besluit d.d. 26-03-2019

Aan de leden van de gemeenteraad Zaanstad,

Inleiding

Via deze raadsinformatiebrief wordt u geïnformeerd over de voortgang binnen het Programma Ondernijning. Gelijktijdig met deze raadsinformatiebrief wordt de Zaanse Factsheet Ondernijning 2018 aangeboden. In de loop van 2019 wordt u verder geïnformeerd over de aanpak van ondernijning door middel van een raadsinformatiebrief (zomer 2019) en eventuele nader te bepalen (vertrouwelijke) verdiepingssessies.

Aanpak ondernijning Zaanstad

De aanpak van ondernijnende criminaliteit is al langer geen exclusieve taak meer van de politie en het Openbaar Ministerie (OM). Het lokaal bestuur vervult een steeds belangrijkere rol in de bestrijding van georganiseerde criminaliteit. Deze ontwikkeling is gebaseerd op de ervaring dat alleen inzet van strafrecht onvoldoende is om effectief te zijn in de aanpak van ondernijnende criminaliteit. Een effectieve aanpak van ondernijnende criminaliteit vraagt om een georganiseerde overheid die alle middelen en instrumenten inzet die ze tot haar beschikking heeft. Het strafrecht moet gecombineerd worden met onderdelen van fiscaal- en bestuursrecht. Gezamenlijk leveren de gemeenten, politie, Belastingdienst, OM en het Regionaal Informatie en Expertisecentrum (RIEC) ieder een belangrijke bijdrage aan de integrale aanpak van ondernijning.

Het coalitieakkoord 2018-2022 heeft het Programma Ondernijning een structureel karakter gegeven en de aanpak verder verstevigd. Zo is de aanpak van woon- en adresfraude geïntensiveerd en zijn er extra middelen uitgetrokken voor het sluiten van drugspanden en een gebiedsgerichte aanpak. De aanpak van georganiseerde criminaliteit is opnieuw als één van de prioriteiten opgenomen in het Integraal Veiligheidsplan 2019-2023.

Ondernijning in Zaanstad

In Zaanstad worden verschillende verschijningsvormen van ondernijning waargenomen. Het gaat hierbij onder andere om drugscriminaliteit, witwassen, grootschalige fraude en arbeidsuitbuiting. Eind 2018 is een Zaanse ondernijningsbeeld opgeleverd, waarin de beelden van de verschillende partners samen zijn gevoegd. Uit dit lokale ondernijningsbeeld blijkt dat de grootstedelijke problematiek van Amsterdam zijn effect heeft op Zaanstad.

In opdracht van de gemeenteraad is in 2018 onderzoek gedaan naar de weerbaarheid van de eigen organisatie op het gebied van ondernijning. Onderzoeksbureau Lokale Zaken heeft geconcludeerd dat de gemeente goede stappen zet in de aanpak van ondernijning, maar we er nog niet zijn. De gemeente heeft te maken met een zeer complexe (nationale en internationale) problematiek, verbonden aan een omvangrijke georganiseerde misdaad die gepaard gaat met enorme geldstromen. Tegelijkertijd hebben de gemeente en de politie beperkte capaciteit om hier een antwoord op te geven.

Er wordt invulling gegeven aan verschillende aanbevelingen uit het onderzoeksrapport om onder andere meer risicobewustzijn te creëren en de hele organisatie te betrekken bij de

¹Op deze raadsinformatiebrief volgt geen actie van de Agendacommissie. Zonodig kunt u aanvullende informatie inwinnen bij de behandelend ambtenaar. Wenst u naar aanleiding van de informatie nadere vragen te stellen aan de portefeuillehouder of een politieke discussie met de portefeuillehouder en/of raadsfracties, dan kunt u bij de Agendacommissie om agendering verzoeken mits onder vermelding van "wat u vraagt aan wie" inclusief een korte concrete toelichting.

aanpak van ondermijning. Uit het onderzoek zijn geen concrete situaties aan het licht gekomen waarbij criminelen een (al dan niet) geslaagde poging hebben gedaan om misbruik te maken van gemeentelijke kennis of activiteiten.

Inhoudelijke ontwikkelingen en resultaten

Integrale samenwerking

De gemeente pakt ondermijning integraal aan samen met belangrijke partners als de politie, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst. De integrale aanpak gebeurt veelal binnen het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum Noord-Holland (RIEC NH). Binnen het RIEC treden de verschillende partners als één overheid op tegen ondermijnende criminaliteit. In 2018 hebben er in totaal 21 casussen gespeeld. Hierbij ging het 18 keer om een vorm van witwassen of grootschalige fraude, 4 keer om georganiseerde hennepcultuur en 1 keer om mensenhandel/arbeidsuitbuiting (sommige casussen richten zich op meerdere criminaliteitsvormen). In verband met het confidentiële karakter van deze RIEC-casuïstiek wordt er in deze Raadsinformatiebrief niet dieper op de casussen ingegaan.

Op initiatief van de gemeente Zaanstad hebben de RIEC-partners in oktober 2018 de glazenwassersbranche als lokaal handhavingknelpunt benoemd. Hiermee is de basis gelegd voor een integrale RIEC-samenwerking op de hardnekkige problematiek binnen deze branche en kan er onderling informatie worden uitgewisseld.

Onder RIEC-vlag worden ook de Outlaw Motorcycle Gangs (OMG's) aangepakt. In 2018 heeft Zaanstad de problematiek rond de OMG's volledig in kaart gebracht. In één geval is handhavend opgetreden na klachten van overlast door een OMG. Samen met de gemeente Haarlem heeft Zaanstad een voortrekkersrol vervuld in het ontwikkelen van een plan van aanpak voor de handhaving op de civiele verboden van OMG's.

De integrale controles, die al dan niet onder RIEC-vlag plaatsvonden, hebben geleid tot verschillende bestuursrechtelijke interventies zoals vier sluitingen op grond van gevaar voor de openbare orde (twee keer wapens, één keer illegaal gokken en één keer mensensmokkel + uitbuiting), intrekkingen van vergunningen en handhavend optreden. Daarnaast zijn er strafrechtelijke trajecten gestart en zijn er onder meer 10 vuurwapens aangetroffen en in beslag genomen.

Binnen de gemeente is per oktober 2018 een operationeel team binnen de afdeling Gebruikstoezicht opgericht waar de operationele taken van de aanpak van ondermijning zijn ondergebracht.

Bibob

De Wet Bibob is een (preventief) bestuursrechtelijk instrument om te voorkomen dat de overheid criminele/niet-integere activiteiten faciliteert. Daarnaast wordt hiermee de concurrentiepositie van bonafide ondernemers beschermd.

Begin 2019 is door het College nieuw Bibob-beleid vastgesteld. De toepassing van de Wet Bibob is met het nieuwe beleid uitgebreid naar aanbestedingen, subsidies, vastgoed- en grondtransacties en overige vergunningen. De Wet Bibob werd al actief toegepast bij vergunningen voor horeca-inrichtingen, coffeeshops, seksinrichtingen en speelautomatenhallen. In 2018 is de BIBOB-toets in totaal uitgevoerd bij 60 aanvragen. Dit heeft geleid tot één intrekking en 12 aanvragen zijn buiten behandeling gesteld. Er is één zaak doorgestuurd naar het Landelijk Bureau Bibob.

Ruim veertig medewerkers van verschillende afdelingen binnen de gemeente Zaanstad zijn getraind om de Bibob toets op deze onderwerpen uit te kunnen voeren. Wanneer zij twijfels hebben bij de integriteit van een persoon of partij of bij gebrek aan transparantie van de

financiën of de bedrijfsstructuur schakelen zij de Bibob Coördinator in. Blijken de twijfels gegrond, dan kan de gemeente besluiten geen zaken te doen met deze persoon/partij.

In 2018 zijn er verder aanpassingen gedaan aan de Algemene Plaatselijke Verordening om effectiever op te kunnen treden tegen misstanden in horeca en in het geval van gevaar voor openbare orde.

Drugscriminaliteit

De politie en gemeente Zaanstad werken samen in de bestrijding van drugscriminaliteit. De politie deelt informatie met de gemeente over de ontmantelde hennepplantages, waarna de gemeente op last van de burgemeester drugspanden sluit. Deze samenwerking vindt plaats op basis van het regionale hennepconvenant. In 2018 zijn er 37 hennepplantages en 8 harddruglocaties opgerold door de politie. In totaal zijn er 7.981 planten geroid en vernietigd.

Met ingang van 13 maart 2018 is er binnen Zaanstad beleid 13B Opiumwet inwerking getreden, waarmee drugspanden sneller en langer gesloten kunnen worden. Op last van de burgemeester zijn er in 2018 in totaal 31 panden gesloten voor de duur van 3 tot 12 maanden. Het betrof 23 panden waar een hennepplantage was aangetroffen en 8 keer een pand waar een handelshoeveelheid harddrugs aanwezig was. Er zijn daarnaast 9 bestuurlijke waarschuwingen verstuurd naar pandeigenaren.

Voor het opsporen van hennepplantages zijn omwonenden of eigenaren die iets vermoeden van groot belang: 22 van de 37 plantages zijn opgerold naar aanleiding van een melding via Meld Misdaad Anoniem (12) of een directe melding bij de politie (10).

Tot slot is de exploitatievergunning van één coffeeshop ingetrokken. In 2018 is de burgemeester door de rechtbank in het gelijk gesteld. Het hoger beroep tegen de intrekking van de exploitatievergunning van deze coffeeshop door de gemeente loopt nog.

Fraude aanpak

De gemeente is er scherp op dat de sociale voorzieningen terecht komen bij die mensen die het echt nodig hebben. Goed toezicht is daarvoor essentieel, zowel preventief als repressief. De gemeente laat zien dat fraude en misbruik niet loont. Enkele casussen van grootschalige, georganiseerde fraude worden in RIEC-verband opgepakt. Daarnaast zet de gemeente zelfstandig in op de bestrijding van woon-, uitkerings- en zorgfraude.

Woonfraude

In 2018 zijn er 2684 adresonderzoeken gestart en ruim 1500 huisbezoeken afgelegd en BRP-correcties doorgevoerd. Zaanstad is aangesloten op Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA) en krijgt hiermee risicoadressen in beeld. Vanuit het Rijk is in 2018 een subsidie van 120.000 euro toegekend voor de intensivering van de aanpak van fraude in de wijken Poelenburg en Peldersveld. De aanpak en inzet van deze extra middelen start in 2019.

Zorgfraude

In RIEC-verband lopen er twee casussen waarbij een crimineel samenwerkingsverband zich bezig houdt met zorgfraude. In 2018 is acht keer PGB-fraude geconstateerd, vier keer door de aanbieder en vier keer door een inwoner. De contracten met de aanbieders zijn verbroken. De constatering van de fraude door inwoners heeft geleid tot een besparing van zo'n 120.000 euro. Verder zijn er circa vijf gevallen van fraude met Zorg in Natura aan het licht gekomen. Met één zorgaanbieder is het contract niet verlengd vanwege grote integriteitsrisico's door banden met georganiseerde criminaliteit.

Uitkeringsfraude

Met de extra inzet op het project 'Op weg naar werk of meedoen' zijn in 2018 130 extra

bijstandsuitkeringen beëindigd ten opzichte van het jaarlijkse gemiddelde. Van deze extra 130 beëindigingen betreft het 104 keer een beëindiging op basis van rechtmatigheid (fraude). In totaal zijn er in 2018 234 uitkeringen beëindigd op rechtmatigheid. Hiermee is voorkomen dat ruim 3,5 miljoen euro per jaar was uitgekeerd. Het merendeel van de beëindigde uitkeringen valt onder het reguliere werkproces van de afdeling naleving.

Meld Misdaad Anoniem

Meld Misdaad Anoniem (MMA) is een onafhankelijk meldpunt dat opsporingsinformatie van geanonimiseerde burgers doorzet naar publieke en private partijen. Zaanstad is per september 2018, als 30ste gemeente van Nederland, een partnerschap aangegaan met MMA. Hiermee heeft Zaanstad toegang tot alle anonieme meldingen die in de gemeente worden gedaan. Inzicht in de anonieme meldingen versterkt de gemeentelijke informatiepositie ten aanzien van ondermijnende criminaliteit en zorgt ervoor dat fraude effectiever aangepakt kan worden.

In 2018 zijn in totaal 114 meldingen binnengekomen. Het merendeel van de meldingen had betrekking op drugscriminaliteit (78 keer) en fraude sociale zekerheid (9 keer). In totaal zijn er twaalf hennepplantages opgerold naar aanleiding van een MMA-tip.

In samenwerking met MMA is de gemeente een meldingsbereidheidcampagne begonnen. Er zijn specifiek voor Zaanstad ontwikkelde communicatiemiddelen ontwikkeld. Verder zijn er 14 trainingen gegeven aan inwoners en professionals van onder andere sociale wijkteams, scholen en woningbouwcorporaties. Tot slot is er een online campagne gestart en is er een zichtbare postercampagne geweest in de wijken Poelenburg en Peldersveld.

Interne bewustwording

Eén van de uitdagingen binnen de aanpak van de ondermijning is om de hele organisatie hierbij te betrekken. Dit is één van de uitdagingen die beschreven staat in het rapport van Bureau Lokale Zaken. In 2018 is de Dag van de Ondermijning georganiseerd, een interne bijeenkomst met een bereik van circa 300 medewerkers. Daarnaast verzorgt het Team Ondermijning binnen de organisatie voor gerichte bewustwording door per afdeling langs te gaan. Dit wordt in 2019 gecontinueerd en verder uitgevoerd. Daarnaast worden er in 2019 dilemmatafels georganiseerd waarbij op alle niveaus ambtelijk operationeel, ambtelijk management en politiek/bestuurlijk geoefend wordt met lastige ondermijningsvraagstukken.

Data gestuurde aanpak ondermijning

De gemeente zet in op meer data-analyse. Voor een effectieve aanpak is het noodzakelijk dat ondermijning inzichtelijk wordt gemaakt. De gemeente beschikt over een grote hoeveelheid relevante informatie die gecombineerd inzicht geeft in verschillende verschijningsvormen van ondermijning. De informatiepositie wordt hiermee versterkt en maakt de gemeente daarmee tot een volwaardige partner in de aanpak van ondermijning.

In 2018 is gestart met de ontwikkeling van een data-applicatie ondermijning in samenwerking met Shintolabs. Deze applicatie combineert data (intern en extern) en signalen waardoor ondermijning snel en eenvoudig inzichtelijk kan worden gemaakt. Door middel van netwerkanalyses wordt bepaald wat de relaties zijn tussen personen en entiteiten om fraude en ondermijning inzichtelijk te maken. Het gaat hierbij om twee processen: het analyseren van een casus en het analyseren van patronen in ondermijning. De voor en door Zaanstad ontwikkelde data-applicatie zal gratis beschikbaar worden gesteld aan alle Nederlandse gemeenten.

In 2018 zijn er data-analyses uitgevoerd voor de gebiedsgerichte aanpak van ondermijning. In samenwerking met de afdeling IBT is daarnaast een dashboard ondermijning gebouwd. Dit dashboard combineert verschillende (gemeentelijke) databronnen en geeft inzicht in ondermijningsvormen als woonfraude en hennepsteelt.

Het privacy aspect bij data-analyses is van groot belang, zeker na de inwerkingtreding van de Algemene verordening gegevensbescherming. Voor iedere data-analyse wordt een privacy statement opgesteld dat inzicht geeft in de overwegingen die aan het gebruik van data ten grondslag liggen en waarin de grondslag en doelbinding is vermeld. Om de privacy te waarborgen wordt hier op vier momenten rekening mee gehouden: 1) tijdens het ontsluiten, 2) analyseren, 3) gebruiken en 4) vernietigen van data. Er wordt alleen gewerkt met gepseudonimiseerde gegevens, wat betekent dat alle herleidbare persoonsgegevens zijn versleuteld. Pas als er voldoende aanleiding voor is, kunnen gegevens worden gedepseudonimiseerd. Op deze manier is de privacy bij data-analyse projecten gewaarborgd.

Gebiedsgerichte aanpak

In 2018 is de gebiedsgerichte aanpak gecontinueerd. Er zijn 17 panden in de Russische Buurt gecontroleerd, 7 op de Burcht/Zuidelijk en 7 in Poelenburg. Het betroffen 21 hercontroles op 15 panden na eerdere overtredingen. Er zijn 18 nieuwe panden gecontroleerd, waar 11 keer overtredingen van het bestemmingsplan of bouwbesluit zijn geconstateerd en 14 keer een afwijking van de Basisregistratie Persoonsgegevens (BRP).

Daarnaast is een gebiedsgerichte aanpak gestart op flat Brandaris in de wijk Peldersveld. Deze flat is in beeld gekomen door signalen vanuit bewoners, corporatie Rochdale, onderwijs, politie, diverse gemeentelijke afdelingen en jeugd- en sociaal wijkteam. Het betreft een flat met 382 sociale huurwoningen, waarin bijna de helft van de daar wonende gezinnen een beroep doet op een uitkering of een sociale voorziening. Binnen de aanpak van Landelijke Stuurgroep Interventieteams werken verschillende partijen integraal samen om de fiscale, sociale en arbeid gerelateerde fraude en andere ondermijning in deze flat aan te pakken. In 2018 is de basis gelegd voor deze aanpak. In 2019 worden de eerste controles uitgevoerd.

Glazenwassers

Binnen de glazenwassersbranche bestaan al jarenlang misstanden. Er zijn zo'n 300 ondernemingen uit Zaanstad in beeld gebracht die actief zijn (geweest) in de glasbewassing. Er zijn duidelijke linken met ondermijnende criminaliteit zichtbaar. Op voordracht van de gemeente hebben de RIEC-partners een lokaal handhavingknelpunt benoemd waarmee informatie-uitwisseling mogelijk is. Dit vormt de basis voor een integrale aanpak, die in 2019 nader vorm krijgt.

De gemeente brengt door middel van data-analyse de grote hoeveelheid ondernemingen in de glasbewassing in beeld. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre een lokaal vergunningsstelsel kan bijdragen aan het reguleren van deze branche, bijvoorbeeld door het opwerpen van barrières voor malafide/ondermijnende ondernemingen.

Mensenhandel, arbeidsuitbuiting en illegale prostitutie

De gemeente heeft in 2018 vier keer illegale prostitutie vastgesteld. Het betrof woningen waar sprake was van een seksinrichting zonder vergunning. Naar aanleiding hiervan is er drie maal een dwangsom opgelegd van €18.000. Eén dwangsom is nog in voorbereiding. Daarnaast is er gedoogde thuisprostitutie geconstateerd, waar in lijn met het Zaanse beleid op is gehandeld.

In 2018 is verder een pand gesloten waar sprake was van arbeidsuitbuiting en mensensmokkel.

De aanpak van mensenhandel in Zaanstad is in 2018 in beeld gebracht en vergeleken met andere Noord-Hollandse gemeenten. Naar aanleiding hiervan zijn enkele aanbevelingen gedaan om de aanpak te intensiveren. Hier wordt in 2019 verder vervolg aan gegeven.

Convenanten

In veel gevallen is de basis voor een goede, intensieve samenwerking met partners een

convenant dat informatiedeling mogelijk maakt. Het afgelopen jaar zijn er verschillende convenanten hernieuwd, nieuw afgesloten of onverminderd voortgezet. Het gaat hierbij om:

- Convenant RIEC Noord-Holland
 - voortgezet in 2018
 - partners: Nationale Politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst, Inspectie SZW, FIOD, UWV, Douane, Koninklijke Marechaussee, Noord-Hollandse gemeenten.
- Hennepconvenant Noord-Holland
 - hernieuwd in 2018 op basis van nieuwe privacywetgeving
 - partners: Zaanse woningbouwcorporaties, Nationale Politie, netbeheerder Liander, Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, UWV en Noord-Hollandse gemeenten.
- Convenant WoonWijs
 - hernieuwd in 2018 op basis van nieuwe privacywetgeving
 - partners: Zaanse woningbouwcorporaties en gemeente Zaanstad.
- Meld Misdaad Anoniem (afgesloten in 2018)
 - nieuw afgesloten in 2018
 - partners: Stichting NL Confidential en gemeente Zaanstad
- Landelijke Stuurgroep Interventieteams
 - nieuw afgesloten in 2018
 - partners: politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst, Inspectie SZW, UWV, Sociale Verzekeringsbank, IND en enkele gemeenten.
- Informatie Knooppunt Zorgfraude
 - nieuw afgesloten in 2018
 - partners: Inspectie SZW, Centrum Indicatiestelling Zorg, FIOD, Inspectie GJ (gezondheid), Openbaar Ministerie, NZa (zorgautoriteit), Zorgverzekeraars Nederland en VNG

Financiële en Juridische consequenties

Niet van toepassing.

Betreft

Actieve informatievoorziening.

Opdrachtgever L. van der Pol
L.Pol@

Bijgaande stukken Infographic Ondernijning 2018 2019/6436

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Zaanstad,

drs. J. Hamming, burgemeester
Digitaal ondertekend door burgemeester drs. J. Hamming op 28-03-2019

drs. F.H.M. Apeldoorn, gemeentesecretaris
Digitaal ondertekend door gemeentesecretaris drs. F.H.M. Apeldoorn op 27-03-2019